

УДК 330.341

Троян О. В., асистент
Запорізька державна інженерна академія,

ДО ПИТАННЯ АКТИВІЗАЦІ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Троян О. В. До питання активізації інноваційної діяльності машинобудівних підприємств. Проаналізовано сучасний стан інноваційної діяльності машинобудівної галузі України. Запропоновано ряд заходів державного регулювання інноваційної діяльності підприємств машинобудівного комплексу, які дозволять підвищити їх інноваційну активність.

Троян О. В. К вопросу активизации инновационной деятельности машиностроительных предприятий. Проанализировано современное состояние инновационной деятельности машиностроительной отрасли Украины. Предложен ряд мероприятий государственного регулирования инновационной деятельности предприятий машиностроительного комплекса, которые позволят повысить их инновационную активность.

Troyan O. To question of activation of innovative activity of machine-building enterprises The modern state of innovative activity of Ukraine machine-building industry analyzed. A number of measures of government control of innovative activity of enterprises of machine-building complex, which will allow to promote their innovative activity, is offered.

Постановка проблеми. Основу стабільного функціонування країни та забезпечення розвитку економіки складає система налагоджених, ефективно працюючих галузей народного господарства, розвиток якого неможливий без машинобудування. Велике значення машинобудування в промисловості визначається тим, що воно виробляє знаряддя праці як для галузей, що виготовляють засоби виробництва (робочі машини і апарати, верстати і т. і.), а також самі предмети споживання (легкові автомобілі, побутову техніку та інше). Крім того, машинобудування виробляє різноманітне устаткування для будівництва, транспорту, зв'язку, торгівлі, спеціальне обладнання для неvirобничих галузей, а також продукцію оборонного призначення [1].

Від того, наскільки якість продукції машинобудування відповідає потребам країни, залежить розвиток всієї промисловості України. За умов кризи в Україні стало очевидним, що розвиток економіки країни залежить від рівня інноваційної діяльності кожного підприємства. Впровадження інновацій є головним чинником успіху підприємств та, як наслідок, економічний розвиток країни в цілому [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми управління інноваційної діяльністю на підприємствах машинобудівного комплексу України дослідили у своїх працях такі вітчизняні вчені як: А.Антонюк, А.Гальчинський, В. Геєць, В. Семиноженко, М. Пашута, В.Савчук, Л. Федулова та багато інших. Закордонні дослідники В.Беренс, Р.Друкер, Д.Кларк, Р.Портер, Й.Шумпетер та ін. розвили сучасну теорію економічних відносин, які відображають інноваційний характер підприємництва у виробничій сфері [3]. Однак велика частина робіт цих учених носить переважно загальнотеоретичний характер чи присвячена рішення окремих аспектів проблем. Разом з тим, залишаються не вирішеними питання державної підтримки впровадження інноваційних проектів на підприємствах машинобудівної галузі.

Мета статті. Метою даної статті є дослідження особливостей активізації інноваційної діяльності підприємств машинобудівної галузі України та розробка

рекомендацій щодо практичного застосування заходів і механізмів активізації інноваційної активності підприємств.

Викладення основного матеріалу. У сучасних умовах машинобудування служить основою економіки будь-якої країни та відіграє вирішальну роль в створенні матеріально-технічної бази господарства. В економічно розвинених країнах на долю машинобудівних виробництв доводиться від 30 до 50% загального обсягу випуску промислової продукції (у Німеччині – 53,6%, Японії – 51,5%, Англії – 39,6%). Це забезпечує технічне переозброєння усієї промисловості кожні 8-10 років. При цьому доля продукції машинобудування у ВВП країн Євросоюзу складає 36-45%, в США – 10%, в Росії машинобудування забезпечує 18% ВВП. В Україні на долю машинобудівних виробництв у 2009 році доводилося 10,6% від загального обсягу випуску промислової продукції, що складає 85833 млн. □ ра[4].

Сучасна ситуація у машинобудівній галузі України характеризується низькими показниками розвитку, нестійкими позиціями на внутрішньому та зовнішньому ринках, недостатньо ефективними та ресурсовитратними технологіями. Результатом такого стану є низька конкурентоспроможність переважної більшості машинобудівних підприємств як на внутрішньому ринку, так і на світовому ринку високотехнологічної продукції. Зміцнення конкурентних позицій вітчизняних промислових підприємств взагалі і машинобудівних зокрема на внутрішньому та світовому ринках вимагає активізації інноваційної діяльності, яка в умовах сьогодення має досить низький рівень (табл. 1,2) [5].

Таблиця 1

Інноваційна активність промислових і машинобудівних підприємств

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Питома вага підприємств, що впроваджували інновації, %	10,0	8,2	10,0	11,5	10,8	10,7	11,53
Питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промисловості, %	5,2	5,5	6,7	6,7	5,9	4,8	5,17
Освоєно інноваційні види продукції, найменувань	3978	3152	2408	2526	2446	2685	2894
з них нові види техніки	769	657	786	881	758	641	691
Впроваджено нові технологічні процеси, процесів	1727	1808	1145	1419	1647	1893	2041
у т.ч. маловідходні, ресурсозберігаючі	645	690	424	634	680	753	812
Кількість підприємств машинобудування, що займалися інноваційною діяльністю	457	449	444	394	360	377	406

Таблиця 2

Обсяг виконаних наукових та науково-технічних робіт, □ ран □ ран

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Всього у фактичних цінах	4112,4	4818,6	5354,6	6700,7	8538,9	8653,7	9328,7
в тому числі:							
- фундаментальні дослідження	629,7	902,1	1141,0	1504,0	1927,4	1916,6	2066,1
- прикладні дослідження	573,7	708,9	841,5	1132,6	1545,7	1412,0	1522,1
- розробки	2214,0	2406,9	2741,6	3303,1	4088,2	4215,9	4544,7
- науково-технічні послуги	695,0	800,7	630,5	761,0	977,7	1109,2	1195,8
Питома вага обсягу виконаних наукових і науково-технічних робіт у ВВП, %	1,19	1,09	0,98	0,93	0,90	0,95	1,02

Існує ряд проблем, які зумовлюють недостатню інноваційну активність машинобудівних підприємств. Однією з них є низький внутрішній платоспроможний

попит. Тому без державного регулювання велика кількість нововведень не могла би швидко впроваджуватися у практику.

Велике значення для активізації винахідництва має система державних заходів, спрямованих на надання пільгового податкового режиму для дослідницьких організацій і винахідників, різного роду позичок, дотацій, цільове фінансування досліджень, пільгова митна політика й ін.

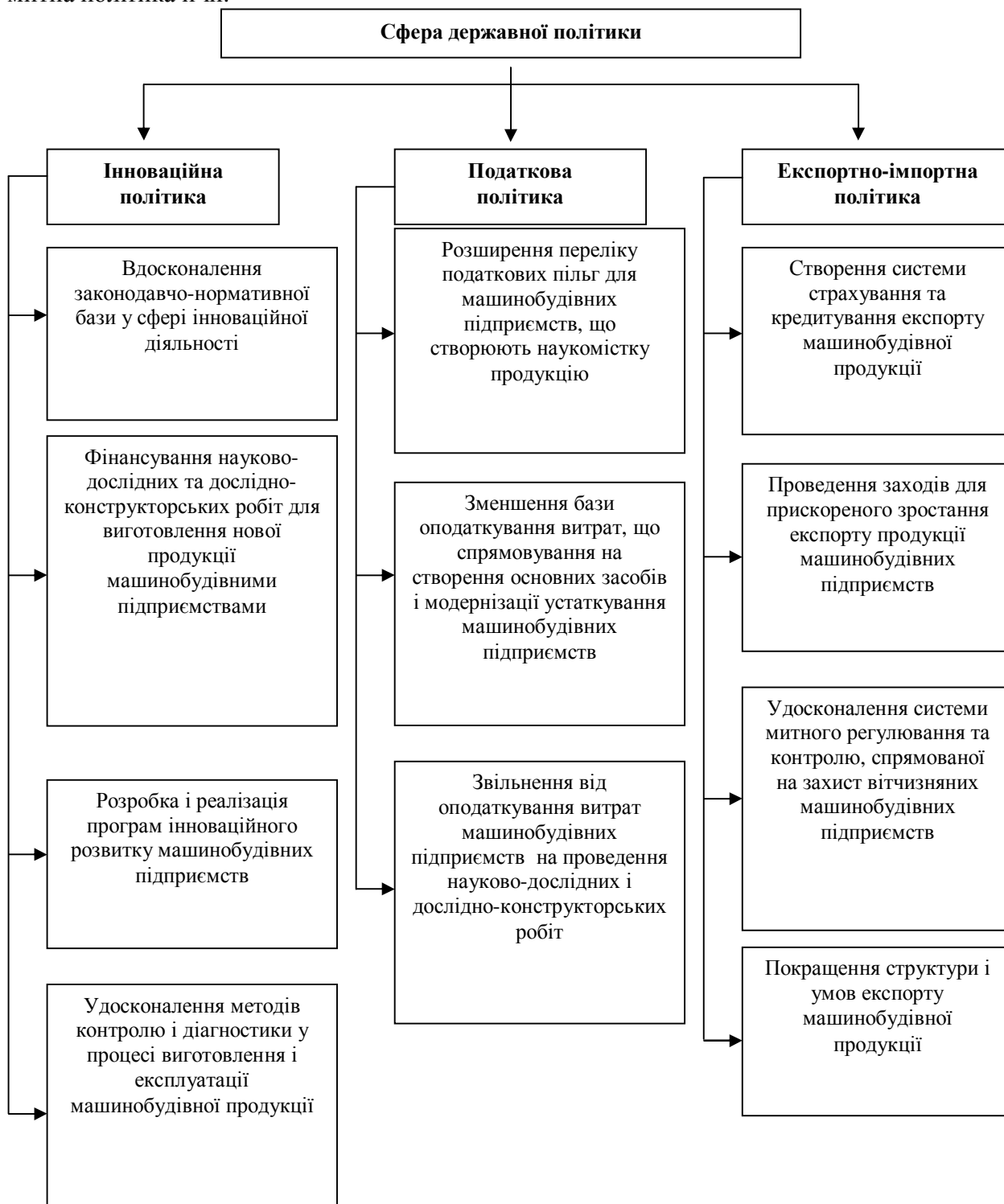

Рис. 1. – Державні заходи активізації інноваційної діяльності машинобудівних підприємств

Недостатня результативність інноваційної діяльності вітчизняних машинобудівних підприємств найбільшою мірою залежить від нестачі фінансових ресурсів на проведення НДДКР. Державне фінансування інновацій значно скорочується з кожним роком.

Для вирішення проблем, які виникли при розвитку інноваційної діяльності машинобудівної галузі, можливо запропонувати ряд заходів у певних сферах державної політики, які сприятимуть збільшенню кількості інноваційно-активних підприємств, забезпеченню їх фінансової стабільності та необхідного рівня конкурентних переваг як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках (рис. 1).

Але регулювання інноваційної діяльності повинно здійснюватися не тільки з боку держави, а і з боку окремих фірм (підприємств). Зростанню ефективності стимулювання інноваційної діяльності на підприємстві можуть сприяти наступні організаційні умови: розширення повноважень кваліфікованого персоналу у прийнятті рішень; гнучкі режими роботи; довіра в розпорядженні матеріальними й інформаційними ресурсами; створення умов для заняття дослідницькою роботою: інженерні кадри дістають змогу використовувати до 10–15% робочого часу на пошукові роботи, не включені до плану НДР (науково-дослідні роботи); у багатьох компаніях формуються «ризикові фонди», на кошти яких створюються спеціальні підрозділи з розробки особливо важливих винаходів (так званий внутрішній венчур); різноманітні форми організації та винагороди подання ідей: технічні відділи, які відповідають за патентування ідей та збір передової науково-технічної, інноваційної інформації, ради з винаходів, комісії експертів, виставки [6].

Методи стимулювання інноваційної діяльності можна умовно поділити на економічні, організаційні, адміністративні та моральні. Принципово важливо використовувати всі групи методів активізації інноваційної діяльності в комплексі (див. рис. 2). Організаційні методи активізації інноваційних процесів є первинними по відношенню до інших. Пояснюється це наступними причинами. Підприємство, яке має чітку й адаптовану до особливостей своєї діяльності й зовнішнього середовища структуру більш підготовлене до впровадження нововведень у своїй діяльності.

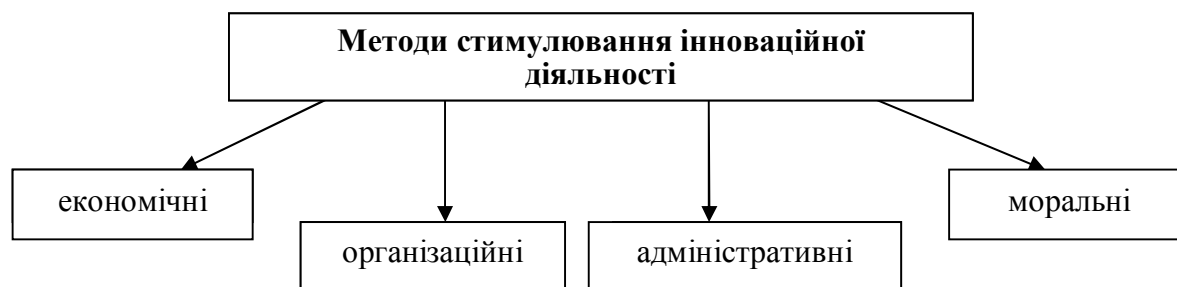

Рис. 2. – Методи активізації інноваційної діяльності

Так прикладом організаційної активізації інноваційної діяльності можна вважати метод виділення в окремий структурний підрозділ тих ділянок, що у найбільшій мірі потребують провадження інноваційних рішень у технічній, технологічній сферах. Також застосовується метод поєднання різних структурних підрозділів. Доцільність використання настільки різних підходів обумовлена специфікою кожного конкретного підприємства.

Інша група методів активізації інноваційної діяльності підприємства – адміністративно-примусового характеру. Це внесення до Положень про структурні підрозділи і посадових обов'язків записів про необхідність участі в інноваційній роботі, а також створення механізму аналізу й оцінки дій відповідних підрозділів і керівників.

Незаслужено забутими у пострадянські часи виявилися методи морального стимулювання розробки й використання інновацій. Найпоширенішими моральними стимулами є присудження спеціальних почесних звань, видача винахідникам посвідчень, грамот, і інших знаків відзнаки.

Основними формами економічного стимулювання технічної творчості й інноваційної діяльності є премії за підвищення якості продукції і технології виробництва та виплата винагород авторам раціоналізаторських пропозицій й винаходів.

Нажаль затяжна криза, яка сьогодні існує в інвестиційній сфері економіки країни, перешкоджає промисловим підприємствам реалізовувати інноваційні проекти. Без суттєвого покращення інвестиційного клімату активізація інноваційної діяльності машинобудівних підприємств, а разом з тим – перехід економіки на інноваційну модель, є неможливою. Крім того, необхідно забезпечити державне замовлення на інноваційну продукцію, а також застосовувати практику прямого державного фінансування інноваційних інвестицій в рамках реалізації програм модернізації промисловості.

Висновки. Слабкий розвиток інноваційної активності підприємств є наслідком, у тому числі, недостатньо ефективного державного впливу, зокрема практичної недостатності податкових пільг, слабкості антимонопольного, патентно-ліцензійного та кон'юнктурного регулювання технологічного оновлення виробництва.

За цих умов доцільною є розробка структури і методів стимулювання інноваційної активності працівників підприємств як одного з вирішальних джерел інновацій та визначення особливостей державної підтримки інноваційної діяльності. Серед основних методів активізації інноваційної діяльності виділено такі: організаційні і адміністративно-примусові методи та методи економічного і морального стимулювання. Принципово важливо використовувати всі групи методів активізації інноваційної діяльності в комплексі.

Основними формами економічного стимулювання інноваційної діяльності є: премії за підвищення якості продукції та виплата винагород авторам раціоналізаторських пропозицій й винаходів. Механізм активізації інноваційної діяльності має складатися з наступних обов'язкових заходів: моральне заохочення авторів: присудження спеціальних почесних звань, включення в члени винахідницьких клубів, видачу винахідникам посвідчень і т. і.; економічне заохочення авторів: рекомендувати встановлення підвищеного окладу в порівнянні з іншими групами персоналу фірми, як основну форму матеріального стимулювання винахідників.

Запропонована вище додаткова активізація інноваційної діяльності здатна кардинально поліпшити інноваційний «клімат» і допомогти в подоланні кризи в економіці України, а також підвищити конкурентоспроможність підприємств на вітчизняних і світових ринках.

Список використаних джерел:

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 18.04.2006 р. № 516 «Про затвердження Державної програми розвитку машинобудування на 2006 – 2011 рр.» Електронний ресурс сайт ВРУ – <http://zakon.rada.gov.ua>
2. Новий курс: Реформи в Україні. 2010 – 2015. Національна доповідь/ за [] .р [] ранВ.М. Гейця [та ін.]. – К.: НВЦ НБУВ, 2010. – 232 с.
3. Інноваційний розвиток економіки: модель, система управління, державна політика. Л.І. Федулова та ін. – К. Основа, 2005. – 550 с.
4. Троян О.В. До питання про перспективи розвитку автомобілебудівних підприємств України // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна, 2011 р., № 935 с. 126 – 130.
5. Держкомстат України [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
6. Конспект лекцій з дисципліни «Економіка та організація інноваційної діяльності» Дуброва Н.П. – Дніпр., 2005. – С. 89 – 95.

Ключові слова: інноваційна діяльність, машинобудівні підприємства, методи активізації інноваційної діяльності, державне регулювання.

Ключевые слова: инновационная деятельность, машиностроительные предприятия, методы активизации инновационной деятельности, государственное регулирование.

Keywords: innovative activity, machine-building enterprises, methods of activation of innovative activity, government control.